

Программа учебной дисциплины 5.15 «Татарская литература XX века»

1. Цель освоения дисциплины

Целью освоения дисциплины является теоретическая и практическая подготовка обучающихся (слушателей) в области татарской литературы XX века и применения полученных навыков в педагогической деятельности.

2. Планируемые результаты освоения дисциплины

№ п/п	Компетенции	Знать	Уметь	Владеть
1	ПК-1.1	Знает структуру, состав и дидактические единицы предметной области родная (татарская) литература	объяснять факты теории и методики преподавания родного языка и родной литературы с точки зрения ее новейших достижений;	способами ориентации в профессиональных источниках информации
2	ПК-1.2	особенности, специфику, содержание ФГОС	Умеет осуществлять отбор учебного содержания предмета родная (татарская) литература и его реализации в различных формах обучения в соответствии с требованиями ФГОС ОО	способами проектной и инновационной деятельности в образовании
3	ПК-1.3	последовательность в формировании литературоведческих понятий	разрабатывать различные формы учебных занятий, применять методы, приемы и технологии обучения, в том числе информационные	методикой обучения литературоведческих понятий
4	ПК-3.2	содержание школьных программ по родному (татарскому) языку и родной (татарской) литературе	использует образовательный потенциал социокультурной среды региона в преподавании (предмета по	способами совершенствования профессиональных знаний и умений путем использования возможностей информационной

			профилю) в учебной и во внеурочной деятельности	среды образовательного учреждения, региона, области, страны
--	--	--	---	---

3. Содержание дисциплины

№ п/п	Тема	Кол-во часов	Вид	Содержание
1	XX гасыр башы татар әдәби хәрәкәте	2 часа	Лекция	Чорга ижтимагый-сәяси һәм әдәби-мәдәни характеристика. XX йөз башы татар әдәбияты курсының предметы, максаты һәм бурычлары, хронологик чикләре. Башка фәннәр белән бәйләнеше. Реалистик ижат тибы. Тәнкыйди реализмның формалашуы, аның асылы һәм ижат принциплары, традицияләре.
2	XX йөз башы татар поэзиясе	2 часа	Лекция	Г.Тукай, Дәрдемәнд, С.Рәмиев, Ш.Бабич, Н.Думави ижатлары. Романтик поэзия. Гыйсьянчылык. Символизм.
3	XX йөз башы татар прозасы	2 часа	Лекция	Г.Исхакый, Ф.Әмирхан, Г.Ибраһимов, Ш.Камал ижатлары. Язучылар ижатын чорларга бүлеп өйрәнү. Прозада тәнкыйди реализм, импрессионизм, романтизм агымнары. “Кечкенә кеше” тибы.
4	XX йөз башы татар драматургиясе	2 часа	Лекция	Г.Камал, Г.Коләхмәтов, М.Фәйзи ижатлары.
5	1920-40 нчы еллар татар әдәбиятында тенденцияләр	2 часа	Практика	Әдәби юнәлешләр һәм алымнар. Социалистик реализм. һ.Такташ, К. Тинчурин, Ф.Бурнаш ижатлары.
6	1940-60-елларда татар әдәбияты	2 часа	Практика	Бөек Ватан сугышы чоры, сугыштан соң татар әдәбияты. М.Жәлил, Ф.Кәрим, И.Гази, Н.Исәнбәт, Ф.Хәсни, Ә.Еники, Г.Бәширов ижатлары.
7	1960-80-еллар татар әдәбиятына хас үзенчәлекләр	2 часа	Практика	60-80 еллар әдәбияты – сәяси, ижтимагый, мәдәни шартлар, әдәби хәрәкәт үзенчәлекләре. 60-80 еллар прозасында төп көчләр. А. Гыйләжев, М. Мәһдиев прозасы. Н. Фәттахның тарихи романнары. 60-80 еллар шигъриятенә һәм драматургиясенә үсеш үзенчәлекләре. Х. Туфан, И.Юзеев ижатлары.
8	1980-2000-еллар әдәбияты	2 часа	Практика	Шәхес һәм система каршылыгын тирән күрсәткән әсәрләр. 60-80-еллар татар шигърияте. 60-80 еллар татар драматургиясенә идея-

				эстетик үзенчәлекләре.
9	XX йөз әдәбиятының үсеш баскычлары.	2 часа	Сам. работа	Яңа тип романтизм формалашу. Европа һәм рус әдәбиятларының йогынтысы. Модернистик агымнар. 10 нчы елларда психологизмга борылыш.
10	1920-1940 еллар әдәбиятының сәнгатьчә үзенчәлекләре	2 часа	Сам. работа	Конфликтсызлык теориясе. Кешеләклелек һәм сыйнфыйлык төшенчәләрененң үзара мөнәсәбәте. әдәбиятка көчләнү тагылуы һәм шуның нәтижәсе буларак, сүз сәнгәтененң табиғый үсеше тоткарлануы.
11	Бөек Ватан сугышы чоры ижаты	2 часа	Сам. работа	М.Жәлил, Ф.Кәрим ижатлары. Ф.Кәримненң 1922-1927 еллардагы башлангыч чор ижатында романтика. Сталин лагерьларындагы (1937-1941) ижаты, сугыш чоры лирикасында кырыс чынбарлык күренешләре, яшәү һәм үлем фәлсәфәсе турында уйланулары. Муса Жәлил ижатында жәмгыять хакыйкәтен кире кагуы, “әсир кеше – дошман түгел” дигән шәхес хакыйкәте. “Моабит дәфтәрләре”ненң илгә кайту тарихы
12	Ибраһим Гази, Фатих Хөсни ижатлары	2 часа	Сам. работа	Сугыштан соңгы татар прозасында тематиканың киңәюе, зур күләмле, киң колачлы әсәрләр ижәт ителүе. И.Газиненң беренче ижәт тәҗрибәләре. Бөек Ватан сугышы чоры ижатында үзгәрешләр, персонажларның эчке дөньяларын тасвирлауга игътибар арту (“Алар өчәү иде”, “Якташ” һ.б.). “Онытылмас еллар” трилогиясендә татар ижтимагый тормышының эпик колач белән сурәтләнүе. Язучы күтәргән милли мәсьәләләр. Ф.Хөсни – хикәяләр остасы. “Йөзек кашы” повесте, “Утызынчы ел” романы
13	Әмирхан Еники, Гомәр Бәширов ижатлары	2 часа	Сам. работа	Ә.Еникиненң Сугыш шартларында кешененң рухи чыдамлыгын сурәтләгән “Бала”, “Ана белән кыз”, “Бер генә сәгатькә”, “Кунакчыл дошман” һ. б. хикәяләре. Идеологиягә буйсынмаган “Саз чәчәгә”, “Рәшә” повестьлары. 50-70еллар ижатында тормыш күренешләрен һәм кеше характерларын анализлауда психологик тирәнлеккә омтылу, кешеләр арасындагы төрле катлаулы мөнәсәбәтләренә реалистик рухта яктырту. Г.Бәшировнынң журналист һәм язучы буларак формалашуы.

				Сугыш елларындагы тыл батырлыгын сурәтлэгән “Намус” романы. “Туган ягым – яшел бишек” романында халык тормышының, гореф-гадәтләренең сәнгатьчә үтемле тел-стиль чаралары ярдәмендә бирелешә. Табигатьне саклау проблемасы кискен куелган “Җидегән чишмә” романы.
14	1960-80-еллар татар әдәбияты.	2 часа	Сам. работа	Соцреализм иҗат методының житди үгәрешләре. Тәнкыйди рух көчәю. Кеше һәм җәмгыять каршылыклары киңрәк чагылу. Авыл прозасы вәкилләре. Тыелган исемнәр кайту. Торгынлык чоры, үзгәртеп кору чоры татар әдәбияты. Эзоп теле.
15	1980-90-еллар әдәбияты.	2 часа	Сам. работа	Демократик үзгәрешләренең әдәбиятка йогынтысы. Әдәбият тарихындагы “ак тап”ларның бетерелә башлавы, киң катлау укучысына билгеле булмаган мирасның кайтуы. Тоталитар системаның кешелексез якларын фаш иткән проза әсәрләре. Ф.Садриев, Ф.Сафин, М.Кәбиров һ.б. әсәрләре. Модернистик сурәт-алымнарға игътибар арту.
	Итого:	30 часов		

4. Формы аттестации и оценочные материалы

Форма аттестации – экзамен.

Список вопросов к экзамену:

1. XX йөз башы татар әдәбиятының үзенчәлекләре.
2. Прозаик, публицист, драматург буларак Г. Исхакый.
3. Әдип, публицист, журналист буларак Ф. Әмирхан.
4. Г. Ибраһимовның тормыш юлы; күпкырлы эшчәнлеге.
5. Ш. Камал ижатында психологизм.
6. XX йөз башы татар поэзиясенең характеры сыйфатлары.
7. Г. Тукайның тормыш сукмаклары.
8. М. Гафуриның башлангыч чор ижаты тематикасы.
9. С. Рәмиев ижатында экспрессионистик чаралар.
10. Н. Думави ижатында Көнбатыш һәм Көнчыгыш фәлсәфәсе.

11. Ш. Бабич ижаты (жанр төрлелеге, идея-тематик киңлек).
12. Г.Коләхмәтовның “Ике фикер” (1906) драмасында күтәрелгән мәсьәләләр.
13. Г.Камалның “Банкрот” (1911) комедиясе; вакыйга һәм аның реаль жирлегә.
14. М.Фәйзиниң “Галиябану” (1916) музыкаль драмасында авыл яшьләренең бирелеше.
15. К.Нәжми әсәрләрендә сыйнфыйлык.
16. Татар советы әдәбиятының үзенчәлекле үсеш юлы.
17. 1917 елгы октябрь перевороты, гражданнар сугышы. Кешелеклелек һәм сыйнфыйлык төшенчәләренең үзара мөнәсәбәте.
18. Бөек Ватан сугышы чорында татар әдәбияты; әдәбиятның роле.
19. М.Жәлилнең башлангыч чор ижатына романтик поэзия йогынтысы.
20. Ә.Фәйзи поэзиясе : “Флейталар” поэмасы.
21. Сугыштан соңгы татар прозасы: хәрби-патриотик һәм тыныч хезмәт темалары.
22. Н.Исәнбәт пьесаларында мораль-әхлак мәсьәләләре.
23. М.Галәүнең “Мөһәҗирләр” романы. Аңардагы образлар һәм алар аша социаль катлауларның бирелеше.
24. Ш.Усмановның тормыш юлы һәм ижаты.
25. ШФ.Бурнашның әдәби мираска мөнәсәбәте. Тәнкыйтьче буларак әдәбиятны сәхнәләштерүгә мөнәсәбәте.
26. Х.Туфан ижатында искелек белән яңалык көрәшенең чагылыш табуы.
27. Һ.Такташ ижатын чорларга бүлеп карау.
28. . Таҗи Гыйззәтнең тормышы һәм ижаты. Әдәби мираска мөнәсәбәте. Тәнкыйтьче буларак әдәбиятны сәхнәләштерүгә мөнәсәбәте.
29. Ш.Камалның “Таң атканда”, “Матур туганда” романы.
30. 20-нче еллардагы әдәби хәрәкәт үзенчәлекләре.

31. Революция һәм гражданнар сугышы елларында әдәби тормыш.
32. К.Тинчуринның тормыш юлы һәм ижаты.
33. Ә. Еники ижатының үзенчәлекләре. Әсәрләрендә күнел дөньясын биру осталыгы.

34. Г. Ахунов ижаты.
35. А. Гыйләжев прозасының үзенчәлекләре.
36. М. Мәдиев ижаты.
37. И. Салаховның “Тайгак кичү” романы. Язылу тарихы.
38. Н. Фәттаһның тарихи романнары. Сюжет сызыклары.

5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины:

Основная литература:

1. Литература народов Поволжья и Приуралья. Ч.1 Татарская литература: история и современность : учеб. пособие для студ. филолог. фак-тов вузов / А.М. Шарипов. – Н.Челны : ИП Гибадуллин М.З., 2018. – 572с.

Дополнительная литература:

1. Татар әдәбияты: Теория.Тарих / Д.Ф.Загидуллина, Ә.М.Закиржанов, ТШ.Гыйләжев, Н.Ф.Йосыпова. – Тулыл. 2 басма. – Казан: Мәгариф, 2006. – 319 б.
2. Заһидуллина Д.Ф. XX гасыр татар әдәбияты тарихы: дәрәслек / Д.Ф.Заһидуллина, Н.М.Йосыпова. - Казан: Казан университеты, 2011. – 1,2 нче китап: XX йөзгә беренче яртысында татар әдәбияты. - 230 б.

Интернет-ресурсы:

1. Цифровой образовательный ресурс IPRsmart. – Режим доступа: <https://www.iprbookshop.ru/>
2. Электронно-библиотечная система «Юрайт». – Режим доступа: <https://urait.ru/>